

Ravno v sredi med župnijama Sv. Petra na Bučah ter Sv. Miklavža na Polju je stalo ob potoku Buča par zgoraj opisanih bajt. Glede obsežnosti in slovesa je prednjačila precej visoka Bajčeva bajta. Ta je bila zbirališče poltošnerjev iz premožnejših hiš in prenapolnjena pred večjimi zimskimi prazniki. V Bajčevi kočuri se ni toliko kuhala pepel za zaslužek, pač pa se je kvartalo, veliko pilo in celo plesalo, in to slednje so opravili fantje sami med seboj — brez deklet. Dajal se je celo pouk v ukanju, zmerjanju in posebnem jeziku, katerega so znali vsi poltošnerji.

Včasih, ko je bilo ponočnjaštvo poltošnerjev na višku, se je klatil po naših krajih suh možakar, katerega so klicali za Bohetovega Francja. Bil je nekoliko zmešan na pameti, sicer miroljuben in pošten berač. Pri gospodinjah je bil v časih, ker ni bil vsiljiv, v vsakim milodarom zadovoljen in je prenočeval v toplih nočeh kje čisto na prostem, po zimi po listnjakih. Najrajši je prosil za moko, krompir ter špeh in si je kahal kje ob mejah ter plotih sam krompirjeve emoke. Ne smem prezreti omenka, da je bil že davno pokojni Bohetov Franci tudi muzikant in sicer na citre. Njegove citre so bile stare, že oguljene in strune vse polne vozlov. Kadar je brenkal na povabilo, si je privezal na eno ali obe nogi zvončke in zvončkljal z njimi po taktu. Bohetova muzika ni bila bogve kaj, za naše zakotne kraje pa vendar nekaj za uho. Franci je imel svoje stare citre v tako visokih časih, da jih je nosil vedno pod suknjo in še ponoči jih je odeva proti vlagi ter mrazu s čunjami.

Berač je bil po postavi koščen, srednje velik ter izredno močan. Z več vreč si je sešil bisago, v katero je zbiral živež in vso mogočo ropotijo, katero je pobiral po kolovozih in cestah. Njegov tovor je tehtal stalno do 100 kil in ga je nosil privezanega z žico na dolgi ter močni gorjači preko rame. Obleden je bil bolj kot strasil in ravno radi tega se mu je ognil marsikdo v bolj temni noči čisto po nepotrebnem. Kadar se je kaj prehladil v zimi, si je zadela ušesa s suknino od starega klobuka, ki mu je štrlela na dolgo iz ušes. O kakem negovanju las in britju zanemarjene in okabljane brade pri Bohetu ni bilo niti govora.

V tednu pred Božičem pred dokaj leti so bili zbrani poltošnerji polnoštevilno v Bajčevi bajti. Zima je bila ostrá, snega skoraj nič. Tovaršija je pušila, kvartala in popivala že pozno. Krog poldvanajste ure v noči je nekaj močno zažvenketalo po kamenju krog bajte, kakor bi vlekel kdo železno verigo po tleh. Zvenket se je nadaljeval krog in krog bajte. Nekdo je poskušal za kljuko, pa se ni udala. Veriga je rožljala do okna in kot zlodej zarašena pošast z dolgimi uhlji je polukala po ponočnjakih skozi zamazano okence. Pri pogledu na dolguhega rogatega z verigo so prebledeli poprej glasni poltošnerji liki stena. Zvenket verige se je ponovil krog bajte do kljuke na durih, potem do okna in zopet oni grozni ošvig z očmi po preplašenih ponočnjakih.

Najvišji od poltošnerjev, Mašetekov Antonič, je glasno vzdihnil: »Jezus, Marija!«

Lanec je zopet zaropotal po kamenju, se že bližal durim — Antonič je odprl prvi vrata, drugi za njim in — rsk — rsk — so jo brusili vsi proti svojemu domu!

Bajta se je izpraznila namah. Bohetov Franci je gledal preplašeno za bežečimi. Veriga mu je padla z rok in skoraj bi mu bila zdrknila z rame še težka bisaga. Verigo je našel na cesti, ker ni šla v bisago, jo je vlekel za seboj, prišel tako do bajte, videl luč, se hotel nekoliko pogreti, a mu neznanec niso marali odpreti. Franci je bil uverjen, da je prepodil iz kočure nevarne tolovaje, ki so pobegnili iz bojazni pred odkritjem v temno noč. Potreben je bil toplote in luči; pri razbojniškem ognju se ni maral greti in je odkreval dalje v Strmškov listnjak.

V Bajčevi bajti je gorel pod kotlom s pepelom ogenj. Po pobegu preplašenih poltošnerjev in odhodu Francja ni pazil nikdo na žerjavico. S časom so se vnele lesene klopi krog pečnice, plamen se je oprjel bajte in pogorela je ono noč prav do tal, ker gasiti se ni upal prav nobeden od ponočnjakov.

Pretekli je dober dan, predno so se upali poltošnerji posamič do pogorišča, katerega je zažgal sam oni iz pekla in je ostavil kot vidno znamenje svojega svarilnega obiska na kamenju pri nekdanjih vratih — težko železno verigo!

Bajčeve bajte ni postavil nikdo več na novo. Zvedelo se je daleč na okrog, da je bila požgana od peklenske roke. Sam ta uhljati zlodej bi bil pokončal vse v kočuri zbrane poltošnerje, da se niso otehi še pravočasno s pobegom po vzgledu dolgotepetega Mašetekovega Antoniča.

Ljudje so govorili veliko o tem dogodku. Bohetovemu Francu se niti sanjalo ni, koliko dobrega je storil z rožljajočim lancem in nedolžno svarilnimi pogledi skozi okno.

Kako dobro leto po uničenju Bajčeve bajte z ognjem iz samega pekla je ustavila glažuta nad Pilštajnom svoj obrat. S propastjo glažute so morali opustiti poltošnerji kuhanje pepela in zbiranja po bajtah.

Danes je še videti ob pritokih Sotle le tuintam zadnje ostanke teh opisanih bajt, ki pa še pričajo, da se je rodilo v njih veliko zla za odrasčajočo fantovsko mladino.

Izumrli so v obsojnih krajih rakarji, o poltošnerjih so le še prav malenkostne sledi, dal Bog, da bi vzrastli v župnijah ob Sotli društveni domovi, ki bi naj postali za kmetško mladež umske ter srčne kovačnice!

Dr. Fr. Sušnik:

Družina Šumanova.

(Za tiste, ki bodo žalostni o božiču.)

Nikoli svojih dragih rajnih tako težko ne pogrešamo, kakor o božiču. Na sveti večer ima vsaka mati svoje otroke rada pri sebi; študent pride na počitnice, sin in hči prideta iz mesta, iz službe, iz tovarne domov k očetu in materi, da

so ta sv. večer skupaj. Zato je Božič največji druž. praznik.

Tem bolj žalostna sta oče in mati, ki jim je smrt ugrabila dobre, pridne otroke; zaman se bosta ozirala ta večer na vrata; nihče jih ne bo odprl; nikogar ne bo; sama bosta ob božičnem drevesu; le spomin na grobove otrok bo žalostno vasačil.

Koliko bo takih mater, zapuščenih po bajtah in vaseh! In tisti, ki bodo hodili po mestu in gledali božični sijaj na oknih, ne bodo videli v skrite solze marsikake lepe palače, kjer sredi razkošja v svili in udobju prav tako žaluje kaka mati v samotni za mrtvimi otroki.

Zato je prav, če se spomnimo v tej blaženi noči tudi teh otožno osamljenih.

Šumanovo družino je Bog posebno blagoslovil. Iz preproste kmetijske hiše v Slovenskih goricah (na Krempergu) je vzrastlo znamenito drevo Šumanov. Eden njihovih je postal profesor in pisatelj, celo deželni šolski nadzornik v Ljubljani in dvorni svetnik; takih časti v bivši Avstriji zaveden Slovenec ni zlahka dosegel — Šuman jih je.

Še višje časti je dosegel Šumanov sin Janko. Ko je postal doktor prava, je šel v državno službo v Celovec. Tam se je oženil z odlično in izobraženo gospodično, hčerko dvornega svetnika Gobanca. V Celovcu sta se mlademu Šumanu rodila prva otroka: Ivo in Marica.

Kmalu pa so ga prestavili iz Celovca na Dunaj v ministrstvo za trgovino, kjer je postal sekijski svetnik. Tam se mu je rodil sin Pavle.

Neizrekljivo srečna je bila družina. Otroci so bili čudovito nadarjeni, da so se kar igrati učili. Fanta sta obiskovala najodličnejšo dunajsko gimnazijo, kamor so hodili grofovski sinovi; hčerka je študirala na katoliški dekliški gimnaziji. Mati jih je navajala h godbi, tako da so imeli vsak večer najlepšo zabavo doma: oče je čital, mati je igrala na klavirju, Ivo na čelo, Marica in Pavle na gosli.

V to srečo je udarila vojna. Šuman bi bil lahko dosegel, da mu ne bi bilo treba k vojakom; saj je imel najmočnejše prijatelje. Toda ni hotel. »Če morajo navadni ljudje k vojakom, moram pač jaz tudi.« Tako je rekel in moral na klavirju, Ivo na čelo, Marica in Pavle na gosli.

Doma je ostala mati in otroci. Malega Pavleta je naučil dr. Rožman, veliki prijatelj Šumanovih (sedaj profesor bogoslovja na vseučilišču v Ljubljani), da je molil vsak večer na glas za očeta na fronti. Bog je skrbel za očeta na fronti; nič se mu ni zgodilo, čeprav so mu v nekem boju krogel preluknjale suknjo.

Medtem so otroci doraščali. Ivo je že s petimi leti govoril, da hoče postati mornariški oficir. L. 1917 je napravil maturo (bilo mu je komaj 17 let!) in šel v oficirsko šolo. Hčerka Marica je z materjo delala in pomagala ranjenecem po bolnišnicah. Pavle pa, ki je bil živ dečko, se je zresnil, čeprav mu je bilo šele 12—13 let; vojne strahote so mu segle globoko v dušo, da se je z vso otroško dušo potopil v Tistega, ki je večna ljubezen; takrat se mu je vzbudilo njegovo hrepenenje: duhovnik bom ... da bom Ljubezen oznanjeval!

Ne očeta in ne fantov jim ni vzela vojna; ugrabila jim je rožico Marico, ko ji je bilo 16 let; griza jo je vzela.

Tiha je bila žalost Šumanova v tistih dneh, ko je smrt tako bogato žala.

»Rožica nam je umrla; pa da sta le še mladiki zdravi in živi — fanta naša!«

Medtem je prišel na fronto že tudi Ivo kot mlad mornariški častnik. L. 1918 je pozval komandant najbolj drzne mornarje, da se javijo prostovoljno za izredno nevarno podjetje: preko morja bi se morali skrivaj prepeljati do italijanskega obrežja in tam uničiti neke italijanske vojne naprave. Med prostovoljci je bil tudi mladi Ivo. Že bi se bilo vse skoraj posrečilo, tedaj jih je izdal neki avstrijski mornar iz Trsta Italijanom. Večina mornarjev je bila pobita in potopljena, druge pa so ujeli; med ujetniki je bil tudi Ivo.

Kako je trpela mati doma! Mož ji je bil na italijanski fronti; za Ivo dolgo ni vedla nič in je bila prepričana, da je mrtve; Marica je bila mrtva. Le 13letni Pavle ji je ostal in ji bil tolažnik. Kadar je mati začela obupovati in ni mogla prav verjeti tolažbam: saj se bomo na onem svetu spet videli — jo je Pavle modro zavrnil: »Mama, nikar ne pravi, da tega ne moreš verovati; reci, da tega ne razumeš!«

Ko je slednjič prišla Jugoslavija, sta odšla s Pavletom v Maribor; Šuman je namreč pustil visoko mesto na Dunaju in se javil naši vladi. Zdaj so prišle težkoče, ker v Beogradu takega urada sploh imeli niso, kot ga je vodil dr. Šuman na Dunaju. Francozi in Angleži so povedali beograjski vladi, da si mora urediti tak urad (patentni urad za zaščito industrijske svojine) in postaviti znanega strokovnjaka dr. Šumana za predsednika. Dr. Šuman je šel v Beograd na svoje novo visoko mesto in je iz nič organiziral sijajen patentni urad, ki se z njim po pravici naša država ponaša pred svetom.

Žena in Pavle sta ostala v Mariboru, dokler v Beogradu ne bi dobili stanovanja. Pavle je hodil v gimnazijo; čeprav je prišel z nemške dunajske, je bil na slovenski mariborski odlični dijak.

Ko so po dveh letih dobili stanovanje v Beogradu, je prestopil Pavle na srbsko beograjsko gimnazijo in napravil v enem letu sedmi in osmi razred ter srbsko maturo; tako izredno nadarjen je bil.

Medtem pa je 19letni oficir Ivo že dvakrat poizkusil, da bi pobegnil iz ujetništva. Dvakrat se mu je ponesrečilo, tretjič mu je uspelo. Če bi ga bili tretjič dobili, bi bil obsojen na tri leta težke ječe. Mladi Ivo se ni ustrašil; čeprav je bil globoko v Italiji, je srečno ušel. Na sam Vidov dan leta 1919 je prišel v Maribor.

Zdaj se je začelo zanj pravo življenje. Šel je v oficirsko šolo za letalce v Novisad in postal letalec.

»Kadar sem v aeroplanu visoko v zraku«, tako je zapisal v svoj dnevnik, »ko sem kakor ptič in kakor duša, ki leti kvišku k vzorom, tedaj pada z mene ves prah in strup sveta, grem se v solncu in čutim vso ničevost človeško in vso veličino božjo. Vsi narodi zemlje častijo svojega Boga gori v nebesih in milijoni molijo: Oče naš, ki si v nebesih ...«

Tako je ljubil Ivo zračne višave z božjo ljubeznijo. Vsi odlični Beograjčani so občudovali mladega, drznega in idealnega Iva. Celó kralj naš ga je večkrat občudoval in bil poln laskave hvale zanj.

Pavle bi bil šel po maturi rad v bogoslovje. Sam pa peški nuncij bi ga bil rad spravil v Rim. Mati je pač trepetala, da bi zopet izgubila svoje otroke, če se bi raztrosili po svetu. Vso vojno je živela družina razkosana; zdaj pa, ko so se slednjič zopet sešli, bi naj Pavle odšel? Ne, ne! Materino srce je prosilo: le eno, le dve leti ostanimo še skupaj! Potem pa naj se zgodi volja božja!

Pavle je šel na visoko šolo, da bi se učil za zdravnika. Le do prvega izpita naj bi ostal, potem — če hoče Bog! — naj bi šel v bogoslovje. Težko se je vdal Pavle, ali ker je mater tako ljubil, ji je napravil veselje in je ostal še dalje pri njej.

Postal je pravi apostol med visokošolci. Ni mogoče na kratko povedati, kaj je pomenil ta svetniški mladenič za katoličane in Slovence v srbskem Beogradu. Z vzgledom je storil Pavle več za zbližanje med katoliško in pravoslavno Cerkvijo in med Slovenci in Srbi — kot mnoge debele knjige in več kot vsi tisoči raznih kričavcev.

Dva fanta sta rastle Šumanovim, da jih je zanj zavdal Beograd. Oba sta koprnela v višave: Ivo, ki je hitel z aeroplanom k solncu in Bogu; Pavle, ki je razpenjal peruti svetniške duše.

Kogar pa Bog ljubi, nanj pošilja težke izkušnje. Tako je prišlo strašno leto 1926.

Poleti je bila velika slavnost naših zračnih letalcev v Novem Sadu. Tudi Ivo praznik je to bil. Mati je sicer vsakokrat trepetala zanj, kadar je vedela, da je v zraku. Sin ji je mnoge svoje polete skrival, ker je vedel za njeno plaho srce. Ta dan so šli vsi Šumanovi v Novi Sad, da vidijo slavo svojega junaškega sina. Ko so deset- in desettisoč gledali v nebo, koder je plul Ivo aeroplan, je namah vse prebledelo: Ivo aparat se je začel premetavati, iz silne višine je v blazni hitri strogolavil v Donavo. Slavnost so prekinili, na Donavi pa so našli le razbit aeroplan. Šele šest dni pozneje je dala voda Ivovo truplo.

Kaj je čutila mati tisti dan v Novem Sadu! In kaj je čutil brat! Veseli so šli tja — brez Iva so se vračali.

Kakor kralja so pokopali Iva v Beogradu. Od najrevnejšega Beograjčana pa gor do ministrov in do samega kralja Aleksandra so vsi žalovali; kralj je poslal venec na grob in pismo sožalja nesrečnim staršem.

Tako se je krhlo drevo Šumanovih; kamor je hrepenel, tja je Ivo poletel: k večnemu Solncu v neskončne višave!

Le Pavle jim je še ostal. Ko je videl obupne starše, je spoznal svoj poklic: odslej je hotel živeti le za tolažbo in veselje njim. Sama mati piše: »Tako neizmerno dober je bil, da bi bil svoje roke položil pod moje noge, da se ne bi kam udarila ali pa kje zbodla!«

Kdor ga je videl tisti teden, se ni mogel načuditi: ali je sploh mogoče, da ima človek toliko ljubezni v sebi! Za nič se ni brigal kot za starše, za Boga in za knjige.

Tiste počitnice so šli v samotno Logarsko dolino, da v planinah pozabijo na nesrečo. Pavle je hodil vsak dan v solčavsko cerkev in k sv. obhajilu. Ostali čas je bil pri materi in očetu.

Že bi se morda bila zacelila rana, ko je prišel še zadnji, pretežki udarec.

Pavle je šel črez planine v Železno Kaplo, kjer ima mati sorodnike. Popoldne se je vračal pod Mrzlo goro. Tisti večer pa so bile planine tako nebeškolepe, da ga je neka čudna, nadnaravna sila vlekla na Mrzlo goro. Bog! Tudi Pavle je koprnel po božjih višavah.

Na vrh je prišel, v mraku je lezel navzdol proti Frischaufovi koči. Naenkrat mu je zmanjkalo poti, padel je črez skalo in se valil po skalnatem žlebu.

Kakšna je bila tista noč za očeta in mater, ko sta ga zaman čakala! Morda sta pač upala, da je ostal v Železni Kapli. Kakšni so bili tisti težki dnevi, ko so dobri Solčavani iskali po strmih grebenih solčavskih planin izgubljenega Pavleta! Dr. Rožman je prihitel iz Ljubljane. Z dr. Šumanom sta šla gor v planine. Zanesila sta ogenj in vrgla kadila, dr. Rožman pa je molil na slepo srečo tja v Mrzlo goro mrtvaške molitve. Takih mrtvaških molitev še ni bilo v naših planinah: le dva sta bila, duhovnik in oče rajnega kot ministrant. Kdo se bo čudil, če je oče omahnil in padel na obraz ter se razjokal!

Take so bile pogrebne molitve nad Pavletom, ko še nišče ni vedel, kje je.

Potem so ga našli in pokopali v Solčavi. Tedaj sta oče dr. Šuman in dr. Rožman spoznala čuden slučaj, da sta bila pri svojih molitvah prav tja obrnjena, kjer je visel Pavle. Videla sta ga, le da ga nista spoznala visoko v skalovju in mislila, da je tam kakšno planinsko drevesce.

Pavle je postal vzor slovenskega mladeniča, posebno še katoliškega dijaka. »Bogoljub« je že pisal o njem in o njegovi čistosti in svetosti.

Tam v Solčavi počiva; Ivo v Beogradu, Marica na Dunaju. Ali ni to neizmerna žalost za starše?

V krasni palači »Bristol« v Beogradu prebivata Šuman in gospa. Čez noč sta postala oba čisto bela. Kakšen bo njun Božič, ko bosta zaman čakala, da se odpro vrata in pridejo otroci?

Le vera v večni Božič, ki bo zbral vsa raztresena srca v neskončno srečni sveti večer, jima je v tolažbo.

Vesele božične praznike in srečno! Novo leto! želita cenj.

naročnikom in čitateljem „Slovenskega Gospodarja“

Uredništvo in uprava.